

ความรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊กของวัยรุ่นไทย Literacy on Facebook media among Thai Teenagers

นันทญา โกมลมาลย์

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
เบอร์โทรศัพท์: 0890506407 อีเมล: sakana_fish8@hotmail.com

บทคัดย่อ

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อมีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาทักษะการใช้สื่อ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเพื่อให้เกิดพัฒนาและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นสื่อ งานวิจัยเรื่องความรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊กของวัยรุ่นไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพของระดับการรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊กของวัยรุ่นไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นวัยรุ่นไทยอายุ 18-25 ปี ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบทดสอบ จำนวน 400 คน

ในการสำรวจประชากรพบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ปริญญาตรี เป็นนักเรียนนิสิตนักศึกษา ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมใช้เฟซบุ๊กมากกว่า 4 ชั่วโมงต่อวัน เพื่อที่จะพูดคุย/ส่งข้อความคุยกับเพื่อนใน Messenger มากที่สุด รองลงมา เพื่ออัปเดตและแชร์รูปของตนเอง/เพื่อน/แฟน ในขณะที่การให้ความคิดเห็นทางการเมือง จะอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นไทยที่มีอายุมากกว่าและระดับการศึกษาสูงกว่าจะมีระดับการรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊ก ในด้านการตระหนักรู้ถึงผลกระทบของเฟซบุ๊ก, ด้านความเข้าใจกระบวนการทำงานของเฟซบุ๊ก, ด้านความเข้าใจเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นมุมมองทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต รวมถึงด้านความเข้าใจด้านศีลธรรมและจริยธรรม มากกว่าวัยรุ่นที่มีอายุน้อยกว่า และระดับศึกษาน้อยกว่า ส่วนในด้านความสนุกสนานและชื่นชมเนื้อหา พบว่ามีความแตกต่างกันในช่วงอายุและเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 21. และ 003.ตามลำดับ โดยวัยรุ่นไทยส่วนใหญ่ มีมุมมองต่อเฟซบุ๊กกว่า เป็นพื้นที่สร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อการปฏิสัมพันธ์ใหม่ๆ ทางสังคม มากที่สุดถึงร้อยละ 32.3

คำสำคัญ : การรู้เท่าทันสื่อ, เฟซบุ๊ก, สื่อสังคมออนไลน์, วัยรุ่นไทย

Abstract

Media literacy plays as an important role which is necessary to improve the media usage particularly in children and youth in order to revolute the media understanding. The purpose of the Literacy on Facebook among Thai teenagers research is to assess the status on the media literacy skills of Thai teenagers as well as to recommend the enhancement of their skill. The Thai teenage using Facebook aged 18-25 was sampled. The quantitative research was conducted by 400 through paper surveys.

This population survey found the female was more than male and mostly are Bachelor degree. Of which mainly behavior spend 4 hours per day in Facebook in order to chat and text with their friend mostly in Messenger. The latter would be sending and sharing the photo for themselves, their friend and their lover. Meanwhile political as well as social point of view in Facebook were found to be least.

To consider the factor of the demographic characteristic found that the older Thai teens with higher education have a higher level of media literacy. The understanding awareness effect to the Facebook process. The content understanding reflect to moral and life style perspective. In addition, the understanding in ethical and moral obligation of user would be more the younger adolescent with lesser education level. In entertainment and appreciation on content aspect found the difference among the age range and sex at 0.21 and 0.003 respectively. By the most teenage prospect to Facebook in term of space for new social networking and interacting was the maximum at 32.3 percentage.
Keywords: Media Literacy, Facebook, Social Media, Thai

บทนำ

การพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคโลกาภิวัตน์ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก ทั้งในแง่ความคิด ความรู้ ทักษะ ทักษะการคิด พฤติกรรมและจิตวิญญาณ โดยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการเชื่อมโยงสัมพันธ์เป็นเครือข่าย การเคลื่อนย้ายถ่ายโอน การสร้างสรรค์และพัฒนาสิ่งใหม่ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาของอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่าง เฟซบุ๊ก เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เนื่องจากบทบาทของผู้ใช้ เป็นทั้งผู้สร้างและผู้รับสารไปในเวลาเดียวกัน ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารที่ง่าย สะดวกและรวดเร็ว เกิดการแบ่งปันและเปิดเผยข้อมูลต่างๆ แม้การใช้เฟซบุ๊กจะสามารถคัดกรอง แยกแยะ และเปิดรับกับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้ แต่ความเสี่ยงอันตรายต่อผู้ใช้จากการรู้ไม่เท่าทันสื่อก็สามารถเกิดขึ้นได้เช่นกัน

ในประเทศไทย องค์ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อมักจะจำกัดอยู่ในแวดวงสื่อสารมวลชนศึกษา เช่น คนทำงานเกี่ยวกับสื่อ หรือนิสิตนักศึกษาในเทศศาสตร์ ที่มีรูปแบบการเรียนการสอนในด้านของการผลิตสื่อเทคนิค รูปแบบสื่อประเภทต่างๆ และจริยธรรมของสื่อ แต่หากมองในภาพรวม สถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อในประเทศไทยยังไม่ได้ให้ความสำคัญและเผยแพร่มากพอ ที่จะสามารถพัฒนาทักษะการใช้สื่อ อันเป็นศาสตร์และศิลป์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุชาติ จักรพิสุทธิ์, 2554) โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ที่จะต้องได้รับการสร้างความเข้าใจและพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อโซเชียลมีเดีย เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญและผลกระทบจากการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย รวมถึงสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อโซเชียลมีเดียได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลการสำรวจจาก โธธ โซเชียล (Thoth Zocial) (Brand buffet, 2561 : Online) บริษัทผู้ให้บริการวิเคราะห์ข้อมูลโซเชียลมีเดีย พบว่าเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2560-2561 กลุ่มคนที่ใช้งานเฟซบุ๊กมากที่สุดคือกลุ่มคนอายุ 18 ปี ขึ้นไป เพราะความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารมากกว่ากลุ่มอื่น ทำให้มีโอกาสเข้าถึงการใช้งานได้ตลอดเวลาเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคม (Social Community) ผ่าน

เฟซบุ๊ก นอกจากนี้ยังเป็นวัยที่มีความคิดเป็นของตัวเอง มีความอยากรู้อยากเห็น แสวงหาความเป็นอิสระ จึงอาจทำให้ได้รับผลกระทบจากการใช้สื่อเฟซบุ๊กได้ เช่น การโดนแฮคข้อมูล (Hack) การถูกโจรกรรมข้อมูลส่วนตัว ถูกหลอกจากการซื้อสินค้าออนไลน์ การนัดเจอกับคนที่ไม่เคยรู้จักผ่านการเพิ่มเป็นเพื่อน (Add friend) นำมาสู่การถูกล่วงละเมิดทางเพศ ช่มชู้ ทำอนาจาร ซึ่งการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในฐานะสมาชิกของสังคมต่อไปนั้น จะต้องสามารถรับมือและมีส่วนร่วมกับเฟซบุ๊กได้อย่างรู้เท่าทัน ด้วยการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้เท่าทันเฟซบุ๊ก ซึ่งเป็นทักษะที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เพื่อรู้เท่าทันกลโกง และตระหนักถึงความสำคัญและผลกระทบจากการใช้เฟซบุ๊ก

บทความนี้จะการวิเคราะห์ถึงสถานภาพทักษะการรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊กของวัยรุ่นไทย ว่าอยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด โดยใช้แนวคิดของ Stanley J. Baran ที่พูดถึงองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้กับสื่อโซเชียลมีเดีย ที่มีองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ 1) การตระหนักรู้ถึงผลกระทบของสื่อที่มีต่อบุคคล 2) ความเข้าใจกระบวนการการทำงานของสื่อหรือธรรมชาติของโซเชียลมีเดีย 3) การมีทักษะในการวิเคราะห์เนื้อหาสาระของสาร 4) ความเข้าใจเนื้อหาในฐานะที่เป็นตัวบทสะท้อนให้เห็นมุมมองทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 5) ความสามารถในการสนุกสนาน เข้าใจและชื่นชมเนื้อหาของโซเชียลมีเดีย 6) ความเข้าใจเงื่อนไขทางศีลธรรมและจริยธรรมของผู้ใช้โซเชียลมีเดีย 7) การพัฒนาทักษะที่เหมาะสมและจำเป็นในการใช้โซเชียลมีเดีย จึงสนใจและนำมาศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำมาต่อยอดในการกำหนดแนวทางสร้างเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊กของวัยรุ่นไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสถานภาพระดับการรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊กของวัยรุ่นไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อหาระดับการรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊กของวัยรุ่นไทย ในการนำข้อมูลมาสร้างเป็นแนวทางในการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊กของวัยรุ่นต่อไป

2. ประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

- 1) ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นวัยรุ่นไทยที่มีอายุ 18-25 ปี (ภานุวัฒน์ กองราช, 2554; บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ, 2557) และมีพฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊ก
- 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ วัยรุ่นไทยที่มีอายุ 18-25 ปี ที่เกิดในช่วงปีพ.ศ.2536-2543 และมีพฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊ก จำนวน 400 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามแบบดับบลิว บี คอ แครน (W.B.Cochran) ด้วยระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ด้วยวิธีการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ผ่านการใช้แบบทดสอบในรูปแบบกระดาษคำถาม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบทดสอบ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา ซึ่งตัวแปรในส่วนนี้จะมีระดับการวัดในนามบัญญัติ (Nominal Scale) โดยลักษณะข้อคำถามทั้งหมดจะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ซึ่งคิดเป็นค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊ก ได้แก่ ระยะเวลาเฉลี่ยต่อครั้งในการใช้เฟซบุ๊กและกิจกรรมที่ทำในเฟซบุ๊ก โดยลักษณะข้อคำถามทั้งหมดจะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ส่วนที่ 3 แบบทดสอบเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊กของวัยรุ่นไทยในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 7 มิติ ตามองค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊ก ได้แก่ 1) การตระหนักถึงผลกระทบของสื่อที่มีต่อบุคคล 2) ความเข้าใจกระบวนการการทำงานของสื่อหรือธรรมชาติของโซเชียลมีเดีย 3) การมีทักษะในการวิเคราะห์เนื้อหาสาระของสาร 4) ความเข้าใจเนื้อหาในฐานะที่เป็นตัวบทสะท้อนให้เห็นมุมมองทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 5) ความสามารถในการสนุกสนาน เข้าใจและชื่นชมเนื้อหาของโซเชียลมีเดีย 6) ความเข้าใจเงื่อนไขทางศีลธรรมและจริยธรรมของผู้ใช้โซเชียลมีเดีย 7) การพัฒนาทักษะที่เหมาะสมและจำเป็นในการโซเชียลมีเดีย โดยลักษณะข้อคำถามทั้งหมดจะเป็นแบบถูก-ผิด (True-False) และเลือกตอบ (Multiple Choice)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ก่อนที่จะแจกจ่ายแบบทดสอบ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาผลการวิจัยในประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องและใกล้เคียงเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแนวคำถามในแบบทดสอบให้มีความชัดเจนและครอบคลุมกับวัตถุประสงค์มากที่สุด

2) หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษาของแบบทดสอบที่ใช้ ก่อนจะเก็บข้อมูลในพื้นที่จริง

2) เมื่อได้รับการพิจารณาและการอนุมัติจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสร้างแบบทดสอบในรูปแบบของแผ่นกระดาษผ่าน Microsoft words เพื่อนำไปแจกจ่ายให้กับกลุ่มตัวอย่าง

3) เมื่อกลุ่มตัวอย่างได้ทำแบบทดสอบเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อคำตอบในแต่ละข้อคำถามทันที ก่อนเก็บรวบรวมแบบทดสอบ

4) หลังจากผู้วิจัยได้แบบทดสอบครบแล้วผู้วิจัยก็นำข้อมูลทั้งหมด มาป้อนข้อมูลลงในโปรแกรมต่างๆ เพื่อนำไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงวิจัยปริมาณจะใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์แบบทดสอบ ได้แก่

- 1) การจัดตำแหน่งเปรียบเทียบ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage)
- 2) การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution)
- 3) การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง (Central Tendency) ได้แก่ ค่ามัชฌิมเลขคณิตหรือค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความรู้เท่าทันสื่อเฟซบุ๊กของวัยรุ่นไทย มีผลการวิจัยดังนี้

(ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบทดสอบ ผู้ตอบแบบทดสอบทั้งหมด คน 400 นักศึกษาปริญญาตรีอายุ/มากกว่าวัยรุ่นชาย โดยเป็นนักเรียน 57.8 ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นหญิงคิดเป็นร้อยละ ปี ที่กระจายทุกช่วงอายุ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊ก 25-18มากกว่า ชั่วโมงต่อวันคิดเป็นร้อยละ 4 ส่งข้อความคุยกับเพื่อนใน/เพื่อพูดคุย 54.8 Messenger มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ รองลงมา เพื่ออัพ 14.4 และตามมาด้วย การแชร์บทความต่างๆ 11.9 คู่รัก คิดเป็นร้อยละ/เพื่อน/โพลดและแชร์รูปภาพของตนเอง 11.3 ที่ชื่นชอบ คิดเป็นร้อยละ ในขณะที่การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับทางการเมืองและสังคมของ วัยรุ่น จะมีระดับน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ถึงความเสี่ยงจากการให้ความ 4.5 คิดเห็นทางการเมืองและสังคม ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบกับตัวเอง ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง จึงหลีกเลี่ยงการมี ปัญหาเกี่ยวกับพคอมพิวเตอร์ รวมถึงนโยบายการต่อต้านการใช้ความรุนแรงของเฟซบุ๊กอีกด้วย.บ.ร.

ตารางที่ 1 กิจกรรมที่ทำบนเฟซบุ๊ก

กิจกรรม	อันดับ	ร้อยละ
พูดคุย/ส่งข้อความคุยกับเพื่อนใน Messenger	1	14.4
อัพโพลดและแชร์รูปภาพของตนเอง/เพื่อน/แฟน	2	11.9
แชร์บทความที่ชอบในเฟซบุ๊กตนเอง	3	11.3
ติดตามความเคลื่อนไหวของเพื่อน/คนที่กำลังติดตาม	4	11.0
เช็คอิน (Check-in) ในที่ที่เราอยู่ขณะนั้น	5	10.8
ให้ความเห็นทางการเมืองและสังคม	11	4.5

2) ในด้านการตระหนักรู้ถึงผลกระทบของเฟซบุ๊กที่มีต่อบุคคล พบว่า วัยรุ่นมีความตระหนักรู้มากถึงการที่คนอื่นสามารถค้นหา *search* ,เฟซบุ๊กได้ (ความสามารถในการตั้งค่าจัดการกับ/บุคคลที่เข้าถึงได้ และตระหนักรู้ถึงการปฏิเสธการเข้ากลุ่ม) *Group* หากไม่สมัครใจ (รวมถึงมีความสามารถในการเลือกบุคคลเพื่อพูดคุยในแชตเซนเจอร์ได้ด้วยตัวท่านเอง แต่ทั้งนี้วัยรุ่นยังมีความตระหนักรู้น้อย ในประเด็น คนอื่นสามารถเซฟ) *Save* คลิปวิดีโอของท่านได้/รูปภาพ (และไม่สามารถควบคุมและจัดการการแพร่กระจายของข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ในโปรแกรมเกมส์คริชได้/ นอกจากนี้ยังพบว่า วัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาที่สูงจะมีการตระหนักรู้ถึงผลกระทบของการใช้เฟซบุ๊กมากกว่าระดับการศึกษาที่น้อยกว่า กล่าวคือระดับปริญญาตรี และ สูงกว่าปริญญาตรีจะมีการตระหนักรู้มากกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ ปวช./ปวส.

ตารางที่ 2 การตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากการใช้เฟซบุ๊ก

กิจกรรม	ความคิดเห็น (ร้อยละ)	
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
1) คนอื่นสามารถค้นหา (search) เฟซบุ๊กของท่านได้	91.8	8.2
2) คนอื่นสามารถเข้ามาดูข้อมูลทุกอย่างใน Facebook ของท่านได้	51.2	48.8
3) ท่านสามารถตั้งค่า/จัดการกับบุคคลที่เข้าถึงตัวท่านได้ เช่น เห็นสเตตัส	89.0	11.0
4) คนอื่นไม่สามารถเซฟ (save) รูปภาพหรือคลิปวิดีโอของท่านได้	44.0	56.0
5) ท่านถูกเชิญเข้ากลุ่ม (Group) โดยที่ท่านไม่สมัครใจได้	67.8	32.2
6) ท่านสามารถควบคุมและจัดการการแพร่กระจายข้อมูลของท่านได้อย่างสมบูรณ์ในโปรแกรมเกมส์/Quiz	69.2	30.8

(3) ในด้านความเข้าใจกระบวนการทำงานหรือธรรมชาติของเฟซบุ๊ก วัยรุ่นมีการรู้เท่าทันสื่อในเรื่องกระบวนการทำงานของเฟซบุ๊กเป็นอย่างดี กล่าวคือ มีความเข้าใจว่า เฟซบุ๊กไม่ได้เป็นระบบที่มีความปลอดภัยสูง ที่จะสามารถป้องกันการลึกลอบขโมยข้อมูลหรือการหลอกลวงต่างๆ ได้ คิดเป็นร้อยละ 50.6 และยังมีความเข้าใจต่อเนื่องในประเด็นที่ว่าหากเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวทั้งหมดให้กับบุคคลภายนอกที่ไม่รู้จักดีพอ อาจนำมาสู่ปัญหาเรื่องการปลอมตัว หรือโจรกรรมข้อมูลเพื่อหาประโยชน์แก่ตนเอง คิดเป็นร้อยละรวมถึงมีความเข้าใจว่า 92.5 เฟซบุ๊กสามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมและความรู้ใหม่ๆ ได้อย่างกว้างขวาง หากใช้ได้อย่างถูกวิธี คิดเป็นร้อยละ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า วัยรุ่นไทย มีการรับรู้ สังเกต และเข้าใจ 93.8 กระบวนการทำงานของเฟซบุ๊กว่า มีลักษณะการทำงานเป็นอย่างไร จึงจะสามารถใช้ประโยชน์ พร้อมๆ กับการหลีกเลี่ยงปัญหาจากการใช้เฟซบุ๊ก

ในด้านการมีทักษะในการวิเคราะห์เนื้อหาสาระของสาร (4) วัยรุ่นมีการรู้เท่าทันในประเด็นเกี่ยวกับทักษะการวิเคราะห์เนื้อหาสาระของสาร ว่า ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในเฟซบุ๊กไม่มีความน่าเชื่อถือได้ทั้งหมด และการใช้เฟซบุ๊กอาจทำให้รู้สึกมีความสุขและความทุกข์ได้ในเวลาเดียวกัน โดยคิดเป็นร้อยละตามลำดับ ในขณะที่ ความเข้าใจเกี่ยวกับ 80 และ 67.2 ข้อมูลในเฟซบุ๊กเป็นข้อมูลที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ง่ายแก่การควบคุม ซึ่งเป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง แต่วัยรุ่นก็ยังมีความคิด ความเชื่อที่ว่า สามารถควบคุมได้อย่างง่ายดาย คิดเป็นร้อยละ 6 โดยความคิดดังกล่าวปรากฏเป็นวัยรุ่นระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 59 ตรงกันข้ามกับวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ที่มองว่า 64.2 ถึงร้อยละข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในเฟซบุ๊กไม่มีความน่าเชื่อถือได้ทั้งหมด มากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ เลยทีเดียว 88.9

ในด้านความเข้าใจเนื้อหาในฐานะเป็นตัวบทสะท้อนให้เห็นมุมมองทางวัฒนธรรมและวิถี (5) ชีวิต พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่สามารถยอมรับกับความคิดเห็นที่แตกต่างจากคนอื่นได้ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 66.7 จะมีความเข้าใจและสามารถยอมรับกับความคิดเห็นที่แตกต่างจากคนอื่นและข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในเฟซบุ๊กได้มากกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่ศึกษาอยู่ในระดับ ปวช.03. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ 19.2 คิดเป็นร้อยละ .ปวส/. ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นที่ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน จะเคยนำประสบการณ์ของตนเองมาเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินว่าสิ่งเหล่านี้ถูกหรือผิดโดยทันทีในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ คิดเป็นร้อยละ .ปวส/. รองลงมาคือ วัยรุ่นที่ศึกษาอยู่ในระดับ ปวช 42.1 19.6 คิดเป็นร้อยละ (6.ม) และตามด้วยวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 26.9

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นในเรื่อง ความเข้าใจต่อเนื้อหาในเฟซบุ๊ก ที่เป็นบทสะท้อนมุมมองทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต จำแนกตามระดับการศึกษา

ประเด็น	ระดับการศึกษา					
	ไม่ได้ศึกษา	ม.6	ปวส./ปวช.	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี	อื่นๆ
1) ท่านได้อ่าน/รับชมข้อมูลข่าวสาร/วิดีโอต่างๆ ที่ขัดกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของตนเอง ท่านจะมีความรู้สึกยอมรับไม่ได้กับเรื่องนั้นๆ	21.1	31.4	53.8	37.9	22.2	0.0
2) ท่านเคยนำประสบการณ์ของตนเองมาเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินว่าสิ่งเหล่านี้ถูกหรือผิดโดยทันที เช่น การรับประทานเนื้อสุนัขของคนเวียดนาม	42.1	19.6	26.9	16.8	11.1	0.0
3) ท่านยอมรับได้กับการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากคนอื่น	36.8	49.0	19.2	45.3	66.7	100.0
P = .030						

ในด้านความสามารถในการสนุกสนาน เข้าใจ และชื่นชมเนื้อหาของเฟซบุ๊ก (6 พบว่าวัยรุ่นไทยมีความรู้สึกตื่นเต้นกับเรื่องราว เหตุการณ์หรือข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ในแต่ละวันมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ รองลงมา 51.4ความรู้สึกเพลิดเพลินกับการดูไลฟ์) Liveจากบุคคลต่างๆ ที่ชื่นชอบ (และตามมาด้วย รู้สึกสนุกกับเล่นเกมส์ หรือควิช) Quizรวมถึงการรับชมและฟังคลิปวิดีโอต่างๆ (คิดเป็นร้อยละ 11.6 โดยหากแบ่งตามเพศนั้นวัยรุ่นชายมักมีความรู้สึกสนุกไปกับการเล่นเกมส์มากกว่า คิดเป็นร้อยละ 14.4) ในขณะที่วัยรุ่นหญิงจะเพลิดเพลินกับการดูไลฟ์Live(มากกว่า คิดเป็นร้อยละ 43.9 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของกิจกรรมที่มีความสนใจและชื่นชอบในแต่ละเพศอย่างตรงไปตรงมา โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 003.

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นในเรื่อง ความสนุกสนาน เข้าใจ และชื่นชมเนื้อหาต่างๆ ในเฟซบุ๊ก จำแนกตามเพศ

มุมมอง	เพศ	
	หญิง	ชาย
1) ท่านรู้สึกเพลิดเพลิน กับการดูไลฟ์ (Live) สดใน Facebook จากบุคคลต่างๆ ที่ท่านชื่นชอบ	43.9	27.5
2) ท่านรู้สึกสนุกกับการเล่นเกมส์ / Quiz รวมถึงคลิปวิดีโอต่างๆ	9.6	14.4
3) ท่านรู้สึกตื่นเต้นกับเรื่องราว ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ในแต่ละวัน	46.5	58.1
P= .003		

ในด้านความเข้าใจเงื่อนไขทางศีลธรรมและจริยธรรมของผู้ใช้เฟซบุ๊ก (7 พบว่า ส่วนใหญ่วัยรุ่นมีพฤติกรรมโพสต์ข้อความลงในเฟซบุ๊ก เพื่อระบายความรู้สึกส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 35.3รองลงมา มีความรู้สึกรับไม่ได้กับรูปภาพความเกลียดชังและการแบ่งแยกในเฟซบุ๊ก คลิปวิดีโอที่นำเสนอความรุนแรง/

คิดเป็นร้อยละ ปี 25 โดยในด้านนี้ วัยรุ่นที่มีอายุ 27.3 เคยโพสต์ระบายความรู้สึก หรือบ่นก่นด่าเพื่อนร่วมงาน หรือเจ้านายลงในเฟซบุ๊ก เนื่องจากช่วงอายุดังกล่าว อาจเป็นช่วงของการเริ่มต้นชีวิตการทำงาน ที่มีโอกาสได้พบกับผู้อื่นที่มากมาย กับปัญหาอุปสรรคที่หลากหลาย จึงทำให้ต้องโพสต์ระบายความรู้สึกต่างๆ เพื่อผ่อนคลายจากความรู้สึกอัดอั้น และความเครียด ปี 18 นอกจากนี้วัยรุ่นที่มีความรู้สึกไม่ปลอดภัยจากการใช้งานเฟซบุ๊ก เช่น การแชร์ภาพส่วนตัว การเช็คอินสถานที่ต่างๆ รวมถึงการโพสต์ข้อความส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์การใช้ชีวิตที่ยังน้อย ทำ 47 ให้ต้องป้องกันตัว เพื่อลดความเสี่ยงต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดอันตรายจากการใช้เฟซบุ๊ก

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นในเรื่องความเข้าใจเงื่อนไขทางศีลธรรมและจริยธรรมของผู้ใช้เฟซบุ๊ก จำแนกตามอายุ

ประเด็น	อายุ							
	18 ปี	19 ปี	20 ปี	21 ปี	22 ปี	23 ปี	24 ปี	25 ปี
1) ท่านเคยโพสต์ข้อมูลของท่านลงบน Facebook เพื่อระบายความรู้สึกส่วนตัวของท่านให้กับสื่อสังคมออนไลน์ได้รับรู้	30.2	28.6	41.7	35.6	43.5	38.1	28.9	31.1
2) ท่านรู้สึกไม่ปลอดภัยกับการใช้งาน Facebook เช่น การแชร์รูปภาพส่วนตัว การเช็คอินสถานที่ การโพสต์ข้อความส่วนตัว	47.2	28.6	27.8	31.5	29.0	19.0	39.5	16.4
3) ท่านเคยระบายความรู้สึกหรือบ่นก่นด่าเพื่อนร่วมงานหรือเจ้านาย ใน Facebook	1.9	14.3	2.8	4.1	8.7	7.1	7.9	16.4
4) ท่านรู้สึกรับไม่ได้กับรูปภาพคลิปเหตุการณ์ความรุนแรง การทำร้ายร่างกายใน Facebook	20.8	28.6	27.8	28.8	18.8	35.7	23.7	36.1
$P = .043$								

ในด้านการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมและจำเป็นในการใช้เฟซบุ๊ก พบว่า วัยรุ่น (8 ส่วนใหญ่จะไตร่ตรองและคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ โดยใช้วิจารณญาณอย่างละเอียดถี่ถ้วน คิดเป็นร้อยละ 47.5 และวัยรุ่นยังไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารมากเกินไป โดยเลือกที่จะฟังความหลายๆ ด้าน คิดเป็นร้อยละ 26.3 รวมถึง จะหยุดคิดก่อนโพสต์หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลหรือความรู้สึกส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 21.0

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นในเรื่อง การพัฒนาทักษะที่เหมาะสมและจำเป็นต่อการใช้เฟซบุ๊ก

ประเด็น	ร้อยละ
1) ท่านได้ตรงและคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร โดยใช้วิจารณญาณอย่างละเอียดถี่ถ้วน	47.5
2) ท่านไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารมากเกินไป โดยต้องฟังความหลายๆ ด้าน	26.3
3) ท่านจะหยุดคิดก่อนการโพสต์หรือคอมเมนต์ข้อมูลหรือความรู้สึก ความคิดเห็นส่วนตัว	21.0
4) ท่านชมคลิปวิดีโอ หรือ เล่นเกมส์/Quiz ด้วยสติสัมปชัญญะ	5.3

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มวัยรุ่นเฉพาะช่วงอายุ 18-25 ปีเท่านั้น ผู้วิจัยคิดว่า หากได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างและหลากหลาย โดยแบ่งตาม อายุ และอาชีพ เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกหรือศึกษาเชิงเปรียบเทียบ จะสามารถเห็นภาพสถานภาพของระดับการรู้เท่าทันสื่อในแต่ละกลุ่มมากยิ่งขึ้น เช่น กลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี ซึ่งจะก่อให้เกิดผลการศึกษาใหม่ๆ ที่แตกต่างออกไป

2) การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อเฉพาะเฟซบุ๊กเท่านั้น หากสนใจศึกษาสื่อประเภทอื่นๆ เช่น ไลน์ (Line) วีแชท (Wechat) ทวิตเตอร์ (Twitter) อินสตาแกรม (Instagram) และอื่นๆ ที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ จะช่วยให้เห็นสถานภาพของระดับการรู้เท่าทันสื่อแต่ละประเภทอย่างรอบด้าน ในการนำมาสู่การเตรียมพร้อมในการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อในแต่ละประเภท

3) การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับระดับการรู้เท่าทันสื่อ หากได้ศึกษาข้อมูลเชิงลึกมีการเก็บข้อมูลในรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพลงไปด้วย จะทำให้ผลการวิจัยมีความลึก ชัดเจน และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ที่ซึ่งสามารถสะท้อนในแง่มุมอื่นๆ ที่มีความน่าสนใจ และแตกต่างออกไป

เอกสารอ้างอิง

บุญอยู่ ขอพระประเสริฐ. (2557) พฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) ของนักศึกษาในเขต

กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ) มหาวิทยาลัยเกริก.

ประเวศ วะสี และคณะ. (2554). รู้ทันสื่อ รวมบทความ แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และประสบการณ์ด้านการรู้เท่าทันสื่อ. กรุงเทพฯ : ออฟเซ็ท ครีเอชั่น.

ภานุวัฒน์ กองราช. (2554). การศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในประเทศไทย: กรณีศึกษา Facebook. (วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาการบริหารเทคโนโลยี วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Baran, Stanley J. (2003) *Introduction to Mass Communication Media Literacy and Culture*. New York. McGraw-Hill Education.

Brand Buffet. (2018). [ออนไลน์]. สถิติผู้ใช้ดิจิทัลทั่วโลก “ไทย” เสพติดเน็ตมากสุดในโลก – “กรุงเทพ” เมืองผู้ใช้ Facebook สูงสุด. [30 พฤษภาคม 2561].

<https://www.brandbuffet.in.th/2018/02/global-and-thailand-digital-report-2018>.